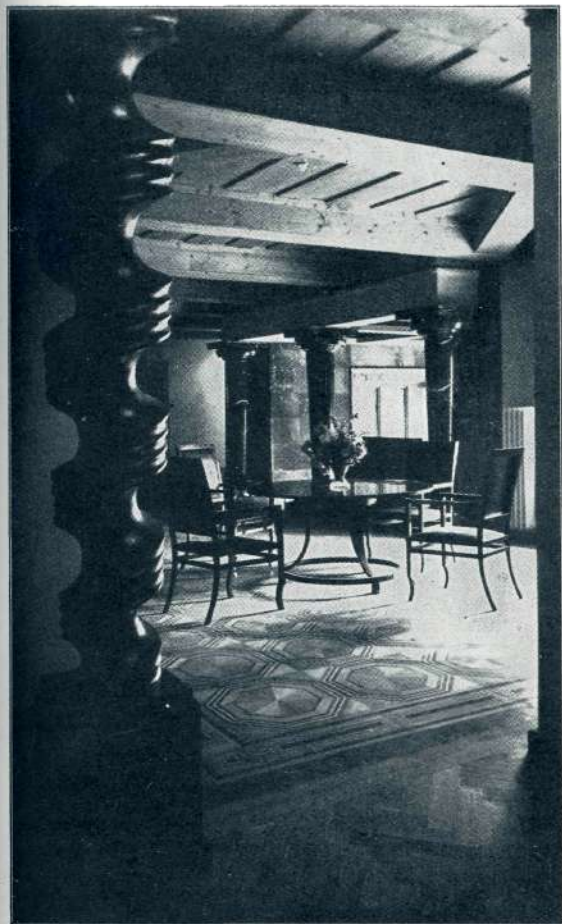

PROSVETNI DEL

Plečnikova šola (arh. Fr. Tomažič), veža 2. nadstr.
palace Zbornice za TOI v Ljubljani

Ob Župančičevi pétdesetletnici

F. S. Finžgar

Govor pri slavnostni akademiji 22. I. 1928.

Praznujemo praznik strnjenih duš.
Vanj mi zveni odmev tiste dobe, ko so se
prvikrat strnila križana slovenska srca v eno
— in so zapela pesem, bridko pesem: »Le vkùp,
vboga gmajna!«

Pa saj to ni bila pesem. Iz krvi porojeni vzdih
ponižanih je bil. In še skozi stoletja je kajkrat
polnil isti vzdih ubogo gmajno slovensko, vzdih
dvomov in vzdih spoznanja:

Bridkó je biti Slovence! Toda še teže in še
bolj bridko je biti ubogi gmajni videc, biti slo-
venski poet.

Kljub vsemu trpljenju — in morda baš zaradi
nepretgranih križevih tednov v naši narodni
zgodovini — je iz te duševne bolečine in used-
line pognal on, ki se je opojil ob trpljenju svo-
jega naroda, on, prvi vrh, ki je zrastel tako
visoko, da so ga ugledali mejaši po Evropi — od
morja do ruskih step — in začuli našo besedo.

In vendar je ta mož — Prešeren —, dasi je bil
največji umetnik slovenske besede, ki se je iz-
življal z vso dušo za Slovenstvo, ki je segel do
najtajnejših občéloveških in vendar tako vse-
slovenskih srčnih čuvstev (iz katerih so pognale
mokrocvetóče rožce poezije), s trpko boljo ob-
čutil, »da Kranjec moj mu osle kaže«. Ni bil to
dovtip, bila je skeleča resnica za poeta: narod
ga po večini ni spoznal in ga ni priznal. Zgodilo
se mu je spričo višine umetniškega ustvarjanja
kot Mozesu, ki je ves poduhovljen prišel z gore.
Ljudstvo pa, ki je hrepenelo po loncih sužnosti
in odklanjalo pot trpljenja v deželo svobode, mu
ni moglo pogledati v obraz.

Prvi naš vrh — Prešeren — je za svojega živ-
ljenja ostal narodu, ki je bil tedaj še otrok v
kulturi, zastrt v meglo: Niso ga spoznali in niso
ga priznali.

In on? Zavedal se je svojega grenkega poklica
in zapisal geslo močnega: »Stanù se svojega
spomni, trpi brez miru!«

Bridko je biti slovenski poet!

Toda prvi vrh je stal. Viharjev jeza ga ni več
ponižala. Le meglo je raztrgala. Naslednji rod
mu je pogledal v obraz: bil je prvi veliki dan.

S trepetom se je zgenilo v našem narodu. Naša
zemlja je rodila novih delavcev, ki so imeli vsi
uprte oči v ta vrh. Trpeli so tudi ti. Redek je
imel zanje toplo besedo, premnog pa pomilovalen
posmeh. A niso omagali. Iz sebe in iz naroda so
se vili kvišku, vsi najmanjši in največji med
njimi. Bili so graditelji ob stavbi naše besede,
toda do vrha se ni mogel povzpeti nihče.

Tedaj pa je naša zemlja, kakor po težakih
preorana, pognala ob koncu preteklega veka iz
Zadruga najmlajših močno, z novimi sokovi pre-
pojeno steblo. To steblo se je razpustilo v štiri
peresca z imeni: Kette, Murn, Cankar, Župančič.
Štirje so bili in vendar kakor eden. V vrh so
se zagledali in zajeli iz dna svojih in naših duš
in nam nudili s polno roko.

Narod je prisluhnil, ostrmel in onemel. V svoji
celoti jih še ni spoznal. Razgibal se je na levo
in na desno: z njimi in zoper nje. Tisti, ki smo
strmé uživali in — le priznajmo — težko jih še
doživljali, smo bili v manjšini. Toda štiriperesna
literarna deteljica je rastle, dokler se ji nista